

от типа леса, состава и структуры конкретного насаждения. Описаны стационарные участки, на которых проведены рубки переформирования различной интенсивности.

Ключевые слова: рубки переформирования, демонстрационные стационары, близкое к природе ведение лесного хозяйства

Chernyavskyy M.V. Demonstration sample plots of cuttings towards forest landscape structure rearranging and close to nature forestry

Creation of stable and productive close to nature stands is done by ways and methods that ensure the formation of forest stands, which are as close as possible to the natural functioning of forest ecosystems. Stable, close to nature forests can be multifunctional, that is, aimed at performing many functions. Transfer from cultivating the even-aged pure tree stands to uneven-aged mixed ones is an important aspect of close to nature forest management. Transfer should be done gradually depending on the forest type, composition and structure of the concrete stand. The stationary areas described where cuttings of varying intensity conducted.

Keywords: cuttings towards, demonstration sample plots, close to nature forestry.

УДК 711

Аспір. О.А. Дуда¹ – НУ "Львівська політехніка"

АРХІТЕКТУРНІ ЗАСОБИ ПІДВИЩЕННЯ АТРАКТИВНОСТІ СЕРЕДОВИЩА МАЛИХ МІСТ В УМОВАХ ГІРСЬКИХ ЛАНДШАФТІВ

Розглянуто особливості малих міст гірських регіонів у архітектурно-містобудівельному аспекті, здійснено порівняльний аналіз малих міст в Українських Карпатах і європейських гірських регіонах. Визначено архітектурні засоби підвищення атрактивності середовища малих міст в умовах гірських ландшафтів.

Ключові слова: мале місто, атрактивність, гірський ландшафт, туризм.

Постановка проблеми. Малі міста гірських регіонів, за наявності економічного і культурного потенціалу, у багатьох аспектах перебувають у незадовільному стані. Внаслідок того, що Західна Україна, а особливо Українські Карпати, стає досить привабливим об'єктом для іноземних туристів, підвищення атрактивності малих міст сприятиме їх усебічному розвитку, привертаючи до них увагу міжнародного туризму. Гірські регіони мають низку природних особливостей, котрі безпосередньо взаємодіють з архітектурою, оскільки вони визначають як організацію самих архітектурних об'єктів, так і розташування їх у міському просторі.

Мета дослідження. Метою роботи є з'ясування особливостей організації архітектурного простору малих міст у гірських регіонах, а також визначення архітектурних засобів підвищення атрактивності середовища малих міст в умовах гірських ландшафтів.

Аналіз останніх публікацій з цієї теми. Велику тематичну групу становлять наукові джерела, присвячені впровадженню і завданням сучасної архітектури в міському середовищі. Для підвищення атрактивності міста велике значення має його архітектурна ідентичність. Питання із формування ідентичності в архітектурі порушено, зокрема, в монографії Б.С. Черкеса "Наці-

ональна ідентичність в архітектурі міста" [1]. У зарубіжній літературі різні підходи до цього питання були викладені у книжці "Identity by design", авторів G.B. Watson і J. Bentley [4]. У низці досліджень висвітлено потенціал малих міст у плані наявності в них історичної, архітектурної і культурної спадщини. Відомо багато праць українських вчених-архітекторів про історію містобудування і архітектури цих населених пунктів. Також малі міста Західної України досліджує багато вчених у різних галузях, зокрема з економіки, історії, туризму.

Виклад основного матеріалу. Архітектурний образ відіграє в атрактивності міста одну з провідних ролей, оскільки правильно організований простір створює зручні умови для його функціонального використання, сприяє створенню психологічно комфортного середовища.

Малі міста – це міста, чисельність постійних мешканців яких не перевищує 50 тис. осіб [5]. Це окрема категорія, котра має певні особливості. До них варто ставити дещо інші вимоги, ніж до великих регіональних центрів. Особливу увагу потрібно зосереджувати на відмінності цих міст від великих мегаполісів. Мале місто у місцевій народній свідомості поки що не існує як визначена, особлива категорія населеного пункту, що створює певні проблеми з вирішення цього питання на соціальному рівні. Мале місто є ідеальною територією для розвитку культурного і мистецького життя.

Поняття "атрактивність" визначається як привабливість [2]. З польського "atrakcyjny" – притягуючий, цікавий, такий, що зацікавлює [3]. За сучасного активного розвитку різних видів туризму у світі, для кожного міста питання щодо приваблення до себе відвідувачів стало дуже важливим.

З огляду на складний рельєф, усі міста гірських регіонів мають певні архітектурні особливості, як у містобудівельній структурі, так і в архітектурному вирішенні окремих будівель. Гірські поселення відзначаються такими архітектурними особливостями: 1) компактність забудови; 2) підпорядкування забудови і силуету міста місцевому рельєфу; 3) використання особливих, пов'язаних з географічною ситуацією, конструктивних і планувальних схем будинків.

Різноманітний рельєф надає малим містам надзвичайної мальовничості, котру особливо добре можна побачити, оскільки забудова є здебільшого малоповерховою, а мала площа міста дає змогу охопити його загальний силует разом із навколишнім рельєфом. Усі гірські культури мають дуже багато спільного. В Українських Карпатах і в європейських гірських районах використовуються подібні архітектурні та містобудівельні прийоми.

Малі міста в Українських Карпатах мають низку особливостей. Їх архітектурне середовище сформувалося під впливом традиційної поліетнічності населення цих міст. Внаслідок цього відбувалося нашарування різних підходів до організації міського простору, котрі взаємодіяли з місцевими традиціями. Ці процеси стосувалися переважно центральної частини, де проживали іноземці. Забудову околиць здійснювало місцеве населення зі збереженням українських містобудівельних традицій. В умовах Українських Карпат міста композиційно ніби розчиняються у ландшафті – від щільно забудовано-

¹ Наук. керівник: проф. Б.С. Черкес, д-р архітектури

го центру до вільно забудованих околиць, з одноповерховою садибною забудовою, – тоді як у гірських малих містах Західної Європи межі міста проглядаються значно чіткіше, завдяки щільній забудові. Центральні частини малих міст Українських Карпат мають просторіше планування (ширші вулиці, більші площі), ніж у європейських країнах.

В аспекті перспектив розвитку туристичної галузі загальна проблема малих міст Карпатського регіону полягає в тому, що вони не є транзитними. Отже, вони повинні бути достатньо атрактивними, щоб стати основним пунктом туристичної мандрівки. Проблеми малих міст в Українських Карпатах можна поділити на декілька груп.

1. Проблема транспортно-комунікаційної мережі. Найважливішим у гірських регіонах є добре налагоджені комунікаційні зв'язки. В Українських Карпатах не достатньо розвинена дорожньо-транспортна система. Недостатньо уваги приділяють безпеці користування гірськими дорогами (влаштування підпірних стінок, укріплення схилів, покращення дорожньої розмітки). Безпечна і якісна дорога надасть змогу туристам і максимально комфортно і безпечно добратися до міста, що покращить атрактивність міста. Міські дороги перебувають у незадовільному стані, відсутні вказівники, котрі полегшують орієнтацію у місті. Складна ситуація також спостерігається із місцями для паркування. Ці проблеми створюють багато незручностей і не сприяють збільшенню кількості відвідувачів у місті.

2. Економічна проблема. Основною проблемою для малих міст в Україні, і зокрема в Карпатському регіоні, постає недостатнє фінансування. Самі міста мають недостатньо розвинену економіку для того, щоб покрити кошти самостійного розвитку. Це веде за собою відсутність якісного нового будівництва і догляду за пам'ятками архітектури і містобудування. Також економічно-господарська політика радянської влади спричинила виникнення низки підприємств, котрі не можуть існувати в умовах ринкової економіки. Ці промислові об'єкти завдають шкоди природі, що особливо відчутно для Карпатського регіону, а також не додають привабливості вигляду міста, і це негативно позначається на загальному враженні про нього. Також існуючі великі підприємства часто є економічно "непідйомними" для малих міст. Проблемою є недостатня кількість робочих місць і відсутність перспектив кар'єрного росту, що змушує працездатне населення переселятися у більші міста.

3. Соціально-культурна проблема. Молоді працездатні люди покидають малі міста. Особливо це стосується гірських регіонів, з огляду на їх ізоляваність. Причини сучасних соціально-культурних проблем криються в історичному минулому малих міст. Через складні історичні обставини корінне населення було майже знищено. Нові мешканці не розділяли містобудівельних і архітектурних уподобань своїх попередників, пристосовували існуючі будівлі під свої потреби, що негативно позначилося на архітектурному образі центральних частин міст. Односторонній підхід радянської влади до міста, як до виключно промислово-економічної одиниці, призвів до занепаду культурного життя малих міст, руйнування їх історичних пам'яток, втрати функцій, традиційних для малих міст України і Європи. Сучасні архітектурні та містобудів-

ельні процеси розвиваються переважно стихійно. Це зумовлено браком коштів для розроблення якісних містобудівельних і архітектурних проектів розвитку міста. Люди будують так, як вважають за потрібне, часто не консультуючись зі спеціалістами. Це призводить до хаосу в міській забудові і в сам архітектурний образ міста. Відсутність організованої розробки містобудівельного розвитку малих міст і професійного зонування міського середовища спричиняє багато незручностей для гостей міста (наприклад, відсутність якісних громадських туалетів). Такий стан не може не викликати занепокоєння. У малих містах Українських Карпат недостатньо діє політика підтримки і демонстрації архітектурної спадщини, а також подальшої розбудови міста, з метою покращення його атрактивності. Архітектурна атрактивність розглядається переважно як наявність збережених архітектурних пам'яток, хоча це лише один з аспектів цього питання. Таке однобічне розуміння архітектурної атрактивності гальмує розвиток архітектури малих міст, і, як наслідок, їх культурний та економічний розвиток. Щодо розвитку туристичної і культурної галузі, то тут процеси відбуваються стихійно, але, що особливо характерно для Карпатського регіону, дуже активно. Тут можна також зазначити, що немає належно організованої містобудівельної і архітектурної бази для проведення культурних заходів (ярмарки, фестивалі, святкування). Значною проблемою є також відсутність достатньої кількості інформації про минуле і сучасність малих міст (екскурсії, музеї, мистецьких галерей). Дуже відчутним є брак сучасно обладнаних культурних та розважальних закладів (кіно, театри).

Позитивний досвід вирішення подібних проблем демонструють малі міста гірських регіонів в Європі. Хоча дорожньо-транспортна система в Європі не є ідеальною, особливо у гірських районах, вона здатна забезпечити максимально комфортний і легкий доступ до малих міст. У містах легко орієнтуватися. Передбачені місця для паркування пасажирського транспорту. Значну роль у вирішенні транспортних проблем відіграє правильна містобудівельна організація міста і його транспортної системи.

В економічному аспекті, насамперед потрібно відзначити значну економічну самостійність європейських малих міст. Переважають малі підприємства, котрі, крім безпосереднього виробництва, займаються також туризмом. Тому велике значення надають також архітектурному вирішенню будівель, котрі належать до таких підприємств, що, своєю чергою, дає поле для розвитку нової архітектури, котра, попри свої утилітарні функції, покликана також мати атрактивний вигляд. Майже всі малі міста, особливо у гірських районах, своєю основною галуззю вважають туристичну. Туризмом займається влада міста. Важливою складовою туристичної атрактивності малого міста, особливо у гірських регіонах, є архітектурний образ.

У соціальному аспекті, потрібно зазначити, що завдяки розвитку малого підприємництва у малих містах не відчувається гострого дефіциту робочих місць, до того ж ці малі підприємства часто мають характер родинної справи, і тому молоді люди залишаються на місці. Нове будівництво у європейських малих містах ведеться за участю спеціалістів, з урахуванням потреб архітектурного розвитку міста. Значну увагу приділяють історичним будів-

лям, їхній реставрації та збереженню. Вводяться обмеження поверховості, вигляду і колористики фасадів, особливо в історичних частинах міст, а також культурному життю. Часто у цих населених пунктах можна знайти сучасні музеї і театри, яким би позаздрили українські культурні центри. Вагомого значення надають рекламуванню усіх "принад" малого міста. Популяризується історія і сучасність міста, організовуються різноманітні фестивалі, ярмарки, святкування, інформацію про які можна з легкістю знайти у різних засобах масової інформації, зокрема і віртуальних.

Як вже зазначалося раніше, гірські міста мають низку особливостей, котрі значною мірою впливають і на архітектурний образ міста. Архітектурні засоби підвищення атрактивності малих міст можемо поділити на три рівні.

Перший – містобудівельний рівень. Сюди входить організація якісних транспортних шляхів, котрі ведуть до міста, визначення пріоритетних дорожніх напрямків, раціональне зонування міського середовища, організація якісної дорожньо-транспортної системи у місті з урахуванням потреб туристів і гостей міста, збереження міського силуету, спорудження нових будинків з урахуванням збереження або підкреслення необхідного стилю і масштабності новою забудовою і відповідне зонування міського середовища. На цьому рівні також необхідно вирішувати питання акустичного наповнення міського простору (усунення небажаних шумів, шляхом організації автомобільного руху і влаштування шумової ізоляції, просторового розташування архітектурних об'єктів). Як вже зазначалося, містобудівельна складова є дуже важливою для малих міст гірських регіонів, оскільки їх архітектурний образ і силует є виразним і часто слугує основним критерієм ідентифікації конкретного міста.

Другий – рівень окремих архітектурних споруд. Оскільки Карпатський регіон – це, передусім, туристичний регіон, то надзвичайно велику увагу необхідно приділяти не лише утилітарному призначенню будівель, але і їх естетичному вигляду. Туристи, приїжджаючи у місто, не мають достатньо часу, щоб оцінити зручність користування будівлею чи міським простором, проте вони одразу зможуть оцінити естетику і вигляд споруди, її візуальну взаємодію з навколишнім архітектурним середовищем. Це враження залишається у пам'яті людини і тому є дуже важливим для подальшого розвитку атрактивності міста.

Третій – рівень малих архітектурних форм, архітектурних деталей, ландшафтний дизайн. Незважаючи на незначні розміри і тривалість існування таких об'єктів, вони відіграють чи не найважливішу роль для підвищення атрактивності міста. Це пояснюють тим, що такі споруди найближче і безпосередньо контактують з відвідувачами. Через їхній відносно малий масштаб людина може охопити їх повністю, прирівняти до своїх розмірів, відчути свій адекватний масштаб у міському просторі. Через малі архітектурні форми місто ніби спілкується з людьми, вводять їх у свою систему. Малі архітектурні форми виконують роль посередника між великими статичними будівлями і живими мобільними людьми, вони об'єднують архітектуру і людей в єдиний механізм, створюючи таким чином відчуття затишку в міському просторі, що дуже важливе для доброго самопочуття туристів.

Висновки. Архітектурний простір малих міст в умовах гірських ландшафтів має низку особливостей, корі значно впливають на їхню атрактивність. В Українських Карпатах і в гірських регіонах Західної Європи малі міста мають багато спільних рис, проте існують і істотні відмінності в організації містобудівельного простору. У малих містах Українського Карпатського регіону існують численні проблеми у різних аспектах: транспортно-комунікаційному, економічному, соціальному. Більшість з цих проблем успішно вирішується у гірських регіонах Західної Європи як на місцевому, так і на загальнодержавному рівнях. Архітектурні засоби підвищення атрактивності малих міст можемо поділити на три рівні. Перший – містобудівельний рівень. Сюди входить організація якісних транспортних шляхів, визначення пріоритетних дорожніх напрямків, зонування міського середовища, влаштування якісної дорожньо-транспортної системи у місті з урахуванням потреб туристів, збереження міського силуету. Другий – рівень окремих архітектурних споруд, окрему увагу потрібно приділити естетичному вигляду будівель. Третій – рівень малих архітектурних форм, архітектурних деталей, ландшафтний дизайн. Вирішення питань в межах кожного з цих рівнів потребує окремого розгляду і вивчення.

Література

1. Черкес Б.С. Національна ідентичність в архітектурі міста : монографія / Б.С. Черкес. – Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка", 2008. – 268 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови. – Київ-Ірпін' : ВТФ "Перун", 2003. – 1440 с.
3. Słownik wyrazów obcych. PWN. – Warszawa : Wyd-wo PWN – 828 s.
4. Georgia Butina Watson. Identity by design / Georgia Butina Watson, Ian Bentley. – Warszawa : Wyd-wo Elsevier, 2007. – 289 с.
5. Постанова від 29 листопада 2010 р. N 1090 Київ " Про затвердження Державної цільової програми підтримки соціально-економічного розвитку малих міст на 2011-2015 роки".

Дыда О.А. Архитектурные методы повышения атрактивности среды малых городов в условиях горных ландшафтов

Рассмотрены особенности малых городов горных регионов в архитектурно-градостроительном аспекте, проведен сравнительный анализ малых городов Украинских Карпат и европейских горных регионов. Определены архитектурные методы повышения атрактивности среды малых городов в условиях горных ландшафтов.

Ключевые слова: малый город, атрактивность, горный ландшафт, туризм.

Dyda O.A. The architectural methods of increasing the attractivity of the surroundings of small towns in the conditions of mountain landscapes

The paper deals with the peculiarities of small towns of mountain regions in architectural and urbanistic aspect. The differences between the Ukrainian and European small towns in mountain regions are analyzed. The architectural methods of increasing the attractivity of the conditions of mountain regions are shown.

Keywords: small town, attractivity, mountain landscape, tourism.